CÜMLENİN ÖGELERİ

YÜKLEM

ilk önce yüklemi buluyoruz. Yüklem cümlelerde iki farklı şekilde bulunur.

1. Çekimli fiiller yüklem olur. Örn.

Hilal koşarak geldi.

yüklem

2. Ek-fiil alan isim soylu sözcükler (isimler, isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, zamirler, edatlar hatta fiilimsiler) cümlede yüklem olur.

Dün hava yağmurluydu.
(isim)yüklem

Dün güzel bir gündü.
(sıfat taml.)yüklem

ÖZNE

Yüklemi bulduktan sonra yükleme kim? ve ne? sorularını sorarak özneyi buluruz.

Hilal koşarak geldi.
özne (kim?)

Kalem yere düştü.
özne (ne?)

*Özne dizilimde yoksa yüklemdeki şahıs ekinden bulunur.(gizli özne)

Dün geldiler.
onlar/gizli özne

*Yüklemde -l ve -n edilgenlik ekleri varsa işi yapan belli değildir. Bu durumda yükleme ne sorusu sorularak sözde özne bulunur.

Sınıf temizlendi.
sözde özne (ne temizlendi?)

NESNE

Beilirtili ve belirtisiz nesne olarak ikiye ayrılır.

BELİRTİLİ NESNE

Kimi, neyi? Sorularıyla bulunur.

Hilal ödevini bitirdi.
b.li nesne (neyi?)

Hilal kardeşini çağırdı.
b.siz nesne (kimi?)

BELİRTİSİZ NESNE

Ne? Sorusuyla bulunur.

Hilal müzik dinlemiş.
b.siz nesne (ne?)

*Belirtili nesnenin ismin -i (belirtme) halinde, belirtisiz nesnenin yalın(eksiz) halde bulunacağını unutmayalım.

DOLAYLI TÜMLEÇ (YER TAMLAYICISI)

Hal eklerinden yönelme, bulunma, çıkma (-e, -de, -den) ekleri kendi işlevlerinde kullanıldıkları sürece dolaylı tümleç yapar.

(-e,-de, -den) ekleri kim,ne, nere sorularına getirilerek dokuz soru elde edilir.

kime, kimde, kimden?
neye, neyde, neyden ?
nereye, nerede, nereden ?

Eve gidiyorum.
d.t (nereye?)

Evde kitap okuyorum.
d.t (nerede?)

Cüzdan deriden yapılmış.
d.t (neyden?)

Bunu ondan aldım.
d.t (kimden?)

ZARF TÜMLECİ (ZARF TAMLAYICISI)

- Nasıl ?
- Niçin/neden ?
- Ne zaman ?
- Ne kadar ?

Buraya koşarak geldim.
z.t (nasıl?)

Üzülmekten uyuyamadım.
z.t (neden/niçin?)

Dün akşam döndük.
z.t (ne zaman?)

Sınava çok çalıştım.
z.t (ne kadar?)

** ileri,geri; içeri,dışarı; aşağı,yukarı; öte, beri sözcükleri ekalmazsa zarf tümleci, -i halinde b.li nesne, -e, -de, -den halinde ise dolaylı tümleç olur.

İçeri gir.
zt

içeriye gir.
dt

İçeriyi gösterdi.
b.li nesne

Hilal bu kitabı dün kırtasiyeden almış.

özne belirtili nesne zarf tümleci dolaylı tümleç yüklem